

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη¹
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Τμήμα Φιλολογίας

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΑΡΜΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ [±ΛΟΓΙΟ] ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Εξετάζουμε τη διαποικιλιακή συνωνυμία, δηλαδή ζεύγη λέξεων με ίδια αναφορική σημασία που διαφέρουν όμως στο πραγματολογικό χαρακτηριστικό [±λόγιο], με στόχο να προτείνουμε την έννοια της πραγματολογικής αρμονίας κατά τη χρήση του λεξιλογικού συστήματος ως το κλειδί που ερμηνεύει τις λεξικές επιλογές των ομιλητών. Το χαρακτηριστικό [±λόγιο] συνδέεται με γλωσσικά φαινόμενα και χαρακτηριστικά καθώς και με διαφορετική κατανομή των πολυλεκτικών συνθέτων, των προθημάτων, επιθημάτων, λεξικών μορφημάτων και κειμενικών ειδών. Όταν επιλέγονται στοιχεία που ανήκουν στην ίδια ζώνη λογιότητας, επιτυγχάνεται η πραγματολογική αρμονία, ο σεβασμός της οποίας εκ μέρους του ομιλητή οδηγεί σε λόγο κατάλληλο για τη συγκεκριμένη κάθε φορά περίπτωση επικοινωνίας.

Λέξεις-κλειδιά: Ονομασιοκεντρική προσέγγιση, Δανεισμός, Κατανομή λεξικών μονάδων, Διαποικιλιακή συνωνυμία, Παραγωγικότητα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της ονομασιοκεντρικής προσέγγισης με στόχο να διερευνηθεί η έννοια της πραγματολογικής αρμονίας μέσω της μελέτης των χαρακτηριστικών και γλωσσικών φαινομένων που συνοδεύουν τη [+λόγια] και [-λόγια] ζώνη της ΝΕ, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαποικιλιακή συνωνυμία, δηλ. ζεύγη λέξεων με ίδια αναφορική σημασία που διαφέρουν όμως στο πραγματολογικό χαρακτηριστικό [±λόγιο], με το οποίο, ωστόσο, αναδεικνύονται διαφορετικές κοινωνικές εικόνες του τύπου του ομιλητή, λ.χ. *αστυνομικός* – *μπάτσος*, *οστό* – *κόκαλο*, *χρυσός* – *χρυσάφι*, *ημιθανής* – *μισοπεθαμένος* (βλ. και Παναρέτου 2006). Στην εργασία αυτή επιλέξαμε το ζεύγος αφενός με τη μεγαλύτερη μορφολογική οικογένεια λέξεων, γιατί η λεξική σημασία της βάσης κληροδοτείται στα μέλη της οικογένειας (παράγωγα και σύνθετα), και αφετέρου με τον μεγαλύτερο αριθμό

¹ ansym@lit.auth.gr

συνωνύμων που διαφοροποιούνται ως προς τον βαθμό λογιότητας. Πρόκειται για το ζεύγος *πόρνη* – *πουτάνα*, που στην αναφορική κυριολεκτική σημασία του αναφέρεται στη γυναίκα που κάνει αγοραίο έρωτα έναντι αμοιβής.

Συνεπώς πρόκειται για λ.μ. με προβοκατόρικο χαρακτήρα, που ανήκουν στο περιθωριακό (Χριστοπούλου 2016: 20, 449), απαγορευμένο, άσεμνο λεξιλόγιο, για λέξεις-ταμπού (Καμηλάκη κ.ά. 2015). Το πρώτο μέλος του ζεύγους (*πόρνη*) περιλαμβάνει 53 λέξεις στη μορφολογική οικογένειά του,² ενώ το δεύτερο (*πουτάνα*) 20.³ Επίσης το πρώτο καταλαμβάνει τη [+λόγια ζώνη], την οποία μοιράζεται με το πολυλεκτικό σύνθετο *γυναίκα ελευθέρων/ελευθερίων ηθών*, ενώ το δεύτερο τη [-λόγια] ζώνη, την οποία, μοιράζεται με τα *κοκότα*, του *δρόμου*, του *πεζοδρομίου*, *καλντεριμτζού*, *παστρικιά*,⁴ *κοινή γυναίκα*, *τσούλα*,⁵ (*ν*) *τάνα*, *λακισού* κ.ά. Αξίζει να σημειωθεί (Καμηλάκη κ.ά. 2015: 23· Χριστοπούλου 2016) ότι ο βαθμός προσβολής ή καταλληλότητας της χρήσης μιας λέξης-ταμπού εξαρτάται πέρα από την αναφορική σημασία και από τις συγκεκριμένες, δηλ. το άμεσο γλωσσικό περιβάλλον, και τις περικειμενικές μεταβλητές, δηλ. το καταστασιακό περιβάλλον.

Η έρευνα βασίστηκε στις εξής πηγές:

1. Μεταγλωσσικές. Α) Λεξικά: *ΑΛΝΕ* (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2002), *ΛΚΝ* (1998), *ΛΝΕΓ* (Μπαμπινιώτης 2002), *ΧΛΝΕΓ* (Χαραλαμπίκης 2014) και Κάτος (2016), και Β) ερευνητικά έργα: η μελέτη των Καμηλάκη κ.ά. (2015) και η Δ.Δ. της Χριστοπούλου (2016).
2. Ηλεκτρονικό Σώμα Κειμένων (ΗΣΚ): Sketch Engine “Greek Web elTenTen 2019” (με περίπου 2,5 δισεκατομμύρια λέξεις) (Kilgariff et al. 2014) <http://www.sketchengine.eu>.
3. Ενδοσκοπική πηγή⁶

² Από τις 350 προτεινόμενες λέξεις με φθίνουσα σειρά συχνότητας στον κατάλογο λέξεων του Sketch Engine στη μορφολογική οικογένεια ανήκουν μόνο 53 λέξεις σύνθετες (*πορνοταινία*, *οφθαλμοπορνεία*), προθηματοποιημένες (*εκπορνεύω*, *μεταπορνό*) και επιθηματοποιημένες (*πορνεία*, *πορνίδιο*, *εκπορνευτής*). Στις υπόλοιπες ανιχνεύεται η ακολουθία -*πορν*- χωρίς ωστόσο να υπάρχει σημασιολογική ή άλλη σχέση με τη λ. *πόρνη*: *μπορντό*, *μπορντούρα*, ή κυρίως πρόκειται για κλιτικούς τύπους του λήμματος (*εκπορνεύεται*).

³ Από τις 45 προτεινόμενες λέξεις με φθίνουσα σειρά συχνότητας στον κατάλογο λέξεων του Sketch Engine στη μορφολογική οικογένεια ανήκουν μόνο 20 λέξεις σύνθετες (*πουτανόσπερμα*), προθηματοποιημένες (*καραπουτάνα*) και επιθηματοποιημένες (*πουτανιάρης*, *πουτανέ*, *πουτανάκι*, *πουτανίτσα*, *πουτανάρα*, *πουτανιά*, *πουτανίστικος*). Στις υπόλοιπες ανιχνεύεται η ακολουθία -*πουταν*- χωρίς ωστόσο να υπάρχει σημασιολογική ή άλλη σχέση με τη λ. *πουτάνα*: *πουταναφέραμε*, ή κυρίως πρόκειται για κλιτικούς τύπους του λήμματος: *πουτανίτσες*.

⁴ Η λέξη χαρακτηρίζεται ως παρωχημένη (ΛΚΝ).

⁵ Ο χαρακτηρισμός μιας γυναίκας ως *τσούλας* ‘γυναίκα ανήθικη ή ανάγωγη’ (ΛΚΝ 1998) δεν συνεπάγεται απαραίτητα ότι είναι και *πόρνη*. Το ίδιο ισχύει για τα παράγωγα *τσουλάκι*, *τσουλίτσα*, *τσουλάρα*. Παρόμοια και τα *εύκολη*, *κουφάλα*, που δεν παραπέμπουν σε *πόρνη*.

⁶ Ευχαριστώ τον Δρ. Ν. Ντάγκα που προσκόμισε μη καταγραφωμένες κατασκευασμένες λέξεις.

Σχετικά με τον τρόπο μελέτης των στοιχείων που αντλήσαμε από τα Σώματα Κειμένων, προσπαθήσαμε, για να διατηρήσουμε την αναφορική κυριολεκτική σημασία ‘πόρνη’, να μη λάβουμε υπόψη λέξεις που χαρακτηρίζουν γυναίκες που συνάπτουν εύκολα ερωτικές σχέσεις όχι όμως απαραίτητα με αμοιβή, όπως *εύκολη*, *κουφάλα*, καθώς και ειρωνικές χρήσεις ή υβριστικές εκφράσεις που δεν αναφέρονται κυριολεκτικά στη σημασία ‘πόρνη’: *γαμώ την πουτάνα μου!*, ή μεταφορικές: *μπουρδέλο* ‘χώρος ή κατάσταση που χαρακτηρίζεται από ακαταστασία’. Αντίθετα περιλάβαμε περιπτώσεις μετωνυμίας, όταν η παραγόμενη σημασία αναφέρεται στην πόρνη: *καριόλα* ‘σκελετός κρεβατιού, κρεβάτι’ (17ος αι. και σήμερα διαλεκτικά) > ‘πόρνη’ (Καμηλάκη κ.ά. 2015: 37). Επίσης περιλάβαμε περιπτώσεις εσωτερικού δανεισμού (Καμηλάκη κ.ά. 2015: 43): *ιερόδουλη* ‘πόρνη’ [+λόγιο].

Στα κείμενα αυτά εξετάσαμε τις δύο βασικές λέξεις (*πόρνη* – *πουτάνα*) και σε σχέση με τη θέση που καταλαμβάνουν στο συνεχές της λογιότητας: α) τις λέξεις της μορφολογικής τους οικογένειας και β) τις λέξεις του γλωσσικού τους περιβάλλοντος, ώστε να φωτιστεί καλύτερα η έννοια της πραγματολογικής αρμονίας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα (ΕΕ) είναι τα εξής:

ΕΕ1 Υπάρχουν γλωσσικά φαινόμενα και χαρακτηριστικά που συνδέονται με το χαρακτηριστικό [±λόγιο];

ΕΕ2 Το χαρακτηριστικό αυτό συνδέεται με τα κειμενικά είδη;

ΕΕ3 Η επιλογή λέξεων, γλωσσικών φαινομένων, χαρακτηριστικών που συνδέονται με την ίδια ή διαφορετική ζώνη λογιότητας ποια αποτελέσματα επιφέρει στο κείμενο;

Στην επόμενη ενότητα θα αναφερθούμε στην έννοια των χρηστικών επιπέδων και σε γλωσσικά φαινόμενα και χαρακτηριστικά της ΝΕ που συνδέονται με το χαρακτηριστικό [±λόγιο], όπως επίσης και σε ζητήματα κατανομής που συνδέονται με το χαρακτηριστικό [±λόγιο], με στόχο να προτείνουμε την έννοια της πραγματολογικής αρμονίας κατά τη χρήση του λεξιλογικού συστήματος ως το κλειδί που ερμηνεύει τις λεξικές επιλογές των ομιλητών.

2. ΧΡΗΣΤΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

Κατά τον Agha (2007: 146–148) ένα χρηστικό επίπεδο (ΧΕ) αντιστοιχεί σε ένα αυτοαναφορικό μοντέλο συμπεριφοράς που αξιολογεί ένα σημειωτικό σύνολο, λ.χ. λεξήματα, ως κατάλληλο για κατηγοριοποίηση ανθρώπων με βάση τη συμπεριφορά και συνεπώς συνδέεται με το ζήτημα των ταυτοτήτων τους. Τα άτομα εξοικειώνονται με αυτό μέσα από διαδικασίες κοινωνικοποίησης που συνεχίζονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Κανένα μέλος της γλωσσικής κοινότητας δεν μπορεί να αναγνωρίσει όλα τα ΧΕ με την ίδια ευκολία ούτε να τα

χρησιμοποιεί με την ίδια άνεση. Ομιλητές με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο έχουν την τάση να μην είναι εξοικειωμένοι με το λόγιο επίπεδο, ηλικιωμένοι ομιλητές δεν γνωρίζουν τη γλώσσα των νέων, η επιστημονική και τεχνική ορολογία απαιτεί πολύ χρόνο για να γίνει κτήμα ενός ομιλητή. Τα ΧΕ είναι συστήματα που μεταβάλλονται στη διαχρονία, ενώ συγχρονικά υπάρχει χρηστική ευλυγισία στην επιλογή τους από τον ομιλητή (Agha 2007: 188). Τέλος, με βάση το ΧΕ της νόρμας, το οποίο για τη ΝΕ προωθείται από το εκπαιδευτικό σύστημα ήδη από την προσχολική και έχει τη μεγαλύτερη διάχυση, συγκρίνονται και αξιολογούνται τα άλλα ΧΕ ως αποκλίνοντα (Agha 2007: 150), λ.χ. επιστημονικός λόγος, γλώσσα του περιθωρίου κτλ., που συνδέονται με διακριτές σφαίρες της κοινωνικής ζωής.

Οι χρήστες χρησιμοποιούν μεταπραγματολογικούς συμβολικούς χαρακτηρισμούς που δηλώνονται δημόσια, όπως οι διαφατικοί δείκτες: *για να το πω απλά, συγγνώμη για την έκφραση* (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2019), η ονομασία του ΧΕ, λ.χ. λόγιο, η περιγραφή της ορθής χρήσης κτλ. Κατά τον Agha (2007: 154) η δημόσια δυνατότητα έκφρασης των μεταπραγματολογικών συμβολικών χαρακτηρισμών αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την κοινωνική ύπαρξη των ΧΕ. Οι κοινωνικές υποομάδες που οριοθετούνται μεταξύ τους και χαρακτηρίζονται από ασυμμετρίες όσον αφορά τη νομή της εξουσίας, τα κοινωνικά προνόμια κτλ. αναπτύσσουν το δικό τους γλωσσικό εργαλείο που ανήκει σε διαφορετικό ΧΕ (Agha 2007: 157).

Στο πλαίσιο αυτό, το χαρακτηριστικό $[\pm\text{λόγιο}]$ διατρέχει όλα τα επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης, καθώς και το λεξιλόγιο, και συνδέεται άμεσα με τα κειμενικά είδη. Για εμάς είναι πραγματολογικό χαρακτηριστικό που δεν περιλαμβάνει δύο τιμές $[+]/[-]$, όπως σχηματικά περιγράφεται στη βιβλιογραφία, αλλά μπορεί να περιγραφεί καλύτερα ως ένα συνεχές με άπειρα σημεία, στο ένα άκρο του οποίου τοποθετείται η τιμή $[+\text{λόγιο}]$ και στο άλλο η τιμή $[-\text{λόγιο}]$ (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2004, 2019). Σήμερα η περιοχή του $[+\text{λογίου}]$ συνδέεται με πραγματολογικές επιλογές. Χρησιμοποιείται στην επιστημονική ορολογία: *νεφρός, ήπαρ* έναντι των *νεφρό, συκώτι* της νόρμας, και γενικότερα στον ακαδημαϊκό και επιστημονικό λόγο και στον επίσημο εκκλησιαστικό. Αντίθετα η περιοχή του $[-\text{λογίου}]$ χρησιμοποιείται από ομιλητές που επιλέγουν να επισημάνουν ότι εντάσσονται σε άλλη κοινωνική ομάδα ανάλογα με την ηλικία (γλώσσα των νέων), ή άλλες επιλογές λ.χ. γλώσσα των ομοφυλοφίλων (καλιαρντά). Εδώ εντάσσονται η αργκό, το άσεμνο λεξιλόγιο και όλες οι κοινωνικά «στιγματισμένες» γλωσσικές ποικιλίες.

Συμπερασματικά, σε αντίθεση με τη νόρμα όπου η κοινωνική διάσταση δεν παρουσιάζει τόσο έντονα χαρακτηριστικά, στα άλλα σημεία του φάσματος λογιότητας η κοινωνική διάσταση κατέχει κεντρικό ρόλο. Λ.χ. τα επαγγελματικά ουσιαστικά: *μαθηματικός, βιβλιοθηκάριος, κομπιουτεράς, σκουπιδιάρης* κ.ά. από εννοιολογική άποψη ανήκουν στην ίδια κατηγορία, ωστόσο διαφοροποιούνται όσον αφορά τη θέση τους στο συνεχές της λογιότητας (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

2017), αξιοποιώντας στο έπακρο τη γλωσσική ποικιλότητα και σε αντιστοιχία προς την κοινωνική κατηγοριοποίηση.

Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι το χαρακτηριστικό [±λόγιο] συνδέεται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και γλωσσικά φαινόμενα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2019):

Α) Ιδιαίτερα φωνολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά: η [+λόγια] ζώνη χαρακτηρίζεται από ειδικά συμφωνικά συμπλέγματα: *πτ, χθ, φθ*, από καταβιβασμό του τόνου κατά την κλίση: *ελευθερίων ηθών, πόρνη πολυτελείας* κ.ά., ενώ η [-λόγια] ζώνη από άλλα συμφωνικά συμπλέγματα: *φτ, χτ*, από συνίζηση, σταθερότητα του τόνου κατά την κλίση, άλλες καταλήξεις: *παστρικιά*.

Β) Ο εξωτερικός δανεισμός συνδέεται με τη [-λόγια] ζώνη με τη μορφή των άμεσων δανείων: *κοκότα* < γαλλ. *cocotte*, *πουτάνα* < ιταλ. *puttana*, *βίζιτου* < *βίζιτα* < ιταλ. *visita*, *τροτέζα* < γαλλ. *trotteuse*, *τσούλα* < ιταλ. *ciulla*, *call girls* < αγγλ., *μπουρδέλο* < γαλλ. *bordel*, *κερχανάς* < τουρκ. *kerhane*, *καρα-* < τουρκ. *kara-*, *-τζής* < τουρκ. *-ci* (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1994· Κυρανούδης 2001· Anastassiadis-Symeonidis 2010· Χριστοπούλου 2016).

Γ) Στο φωνολογικό επίπεδο στη [-λόγια] ζώνη παρατηρείται (α) περικοπή συλλαβής: *(ν)τάνα* < *πουτάνα* (Χριστοπούλου 2016: 285) και (β) μετάθεση συλλαβής, με μετακίνηση της τελευταίας στην αρχή: *λακιτσού* < *τσουλάκι*. Πρόκειται για τα λεγόμενα ποδανά (δηλ. ανάποδα) (Χριστοπούλου 2016: 282).

Δ) Η διαποικιλιακή συνωνυμία είναι πιο έντονη στη [-λόγια] ζώνη. Σε αντίθεση με τη [+λόγια] ζώνη όπου καταβάλλεται προσπάθεια εκ μέρους των επιστημόνων να περιοριστεί η συνωνυμία μεταξύ όρων, όσο οδεύουμε προς την κατώτερη κοινωνική κλίμακα και την οικεία περίσταση επικοινωνίας, όσο προχωρούμε από το [+λόγιο] προς το [-λόγιο] άκρο στο συνεχές της λογιότητας τόσο πληθαίνει ο αριθμός των ειδικών λεξιλογίων με κοινωνιογλωσσικά κριτήρια (Gadet 2003: 15), λ.χ. των νέων, της πιάτσας, των ομοφυλοφίλων, των φυλακισμένων, των τοξικομανών κτλ. Παρομοίως στη βιβλιογραφία έχει επισημανθεί ότι είναι περισσότερες οι λέξεις με αρνητικό φορτίο (Stewart 2010: 46). Αναλογικά πληθαίνει ο αριθμός των διαποικιλιακών συνωνύμων: *πορνείο* – *οίκος ανοχής* στη [+λόγια] ζώνη, ενώ *πουτανариό* – *μπουρδέλο*, *κερχανάς* (λεξιλόγιο πιάτσας), *κωλαντερί* (λεξιλόγιο νέων) στη [-λόγια] ζώνη. Τη διαφορά αυτή τη θεωρούμε αποτέλεσμα της προθετικότητας και των συνομιλιακών στόχων των παραγωγών των κειμένων: μετάδοση του νοήματος χωρίς αμφισημίες, αν είναι δυνατό, για τη [+λόγια ζώνη] λ.χ. στον επιστημονικό λόγο, εκτόνωση, οικοδόμηση εσω-ομαδικών ταυτοτήτων και συνοχής της ομάδας, κρυπτική λειτουργία (Τριανταφυλλίδης 1963) κτλ. για ειδικές ομάδες που επιλέγουν να συνομιλούν συνθηματικά στη [-λόγια ζώνη].

Ακόμη το χαρακτηριστικό [±λόγιο] επηρεάζει την κατανομή των γλωσσικών στοιχείων:

Α) Κατανομή πολυλεκτικών συνθέτων, τα οποία συνδέονται με την πολιτική ορθότητα και γι' αυτό παρατηρούνται κατά προτίμηση στη [+λόγια] ζώνη: *γυναίκα ελευθέρων/ελευθερίων ηθών, οίκος ανοχής, πόρνη πολυτελείας*, ενώ τα μονολεκτικά στη [-λόγια] ζώνη *πουτάνα, μπουρδέλο*.

Β) Κατανομή προθημάτων, επιθημάτων και λεξικών μορφημάτων (Χριστοπούλου 2016· Φλιάτουρας 2018). Λ.χ. α) προθήματα στη [+λόγια] ζώνη: *εκ-* (*εκπορνεύω*), ενώ στη [-λόγια] ζώνη: *ξε-* (*ξεβγαλμένη*), *καρα-* (*καραπουτάνα*), β) επιθήματα, π.χ. υποκοριστικά *-ίδιο* (*πορνίδιο*) στη [+λόγια] ζώνη (Litsos 2021) και *-άκι* (*πουτανάκι*) (Σταυριανάκη 2001), *-ίτσα* (*πουτανίτσα*) στη [-λόγια] ζώνη. Στη [+λόγια] ζώνη παρατηρούνται επιθήματα του γενικού και επιστημονικού λεξιλογίου, όπως *-ία* (*πορνεία*), *-ικός* (*πορνικός*), *-ώς* (*πορνογραφικώς*). Στη [-λόγια] ζώνη παρατηρούνται επιθήματα του γενικού λεξιλογίου όπως *-άρα* (*πουτανάρα*) (Μηνάς 1978), *-αριό* (*πουταναριό*),⁷ *-ιά* (*πουτανιά*) (Efthymiou 1999), *-(ι)άρης* (*πουτανιάρης*) (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2000), *-τζής/-ού* (Μανουηλίδου 2001), *-ίστικος* (*πουτανίστικος*) (Σαββίδου 2012), *-ί* (*πουτανί 'απόχρωση'*). Η Χριστοπούλου (2016: 221–223) επισημαίνει επιθήματα που χαρακτηρίζουν το περιθωριακό λεξιλόγιο, όπως *-άδι*: *κορμάδι, -οβίτς*: *παπάροβίτς* κτλ. Όσον αφορά τον ευφημιστικό μετριασμό (Anastassiadis-Symeonidis 2010· Καμηλάκη κ.ά. 2015: 43), αξίζει να σημειώσουμε ότι αυτός επιτυγχάνεται μέσω των υποκοριστικών επιθημάτων της [-λόγιας] ζώνης. Επίσης παρατηρείται διαφορετική κατανομή των λεξικών μορφημάτων: *οφθαλμοπορνεία, πορνογραφικώς* στη [+λόγια] ζώνη και *πουτανοκαθγάς* στη [-λόγια] ζώνη. Δηλ. διαπιστώνεται συμβατότητα ως προς το χαρακτηριστικό [±λόγιο] ανάμεσα στα εμπλεκόμενα στοιχεία (Anastassiadis-Symeonidis 2016).

Γ) Κατανομή λ.μ. σε κειμενικά είδη. Σε κείμενα θεολογικού περιεχομένου λ.χ. εκκλησιαστικό κήρυγμα, και στην επίσημη διοικητική και εκκλησιαστική γλώσσα καθώς και στην επιστημονική ορολογία και στη λεξικογραφική μεταγλώσσα χρησιμοποιείται το α' σκέλος του ζεύγους, δηλ. επιλέγονται μονάδες από τη [+λόγια] ζώνη: (ΛΚΝ 1998) λήμμα *πουτάνα*: «1. πόρνη», λήμμα *κοκότα*: «γυναίκα που εκδίδεται, πόρνη», λήμμα *τροτέζα*: «πόρνη, γυναίκα του δρόμου, του πεζοδρομίου» - (Κάτος 2016) λήμμα *πουτάνα*: «1. πόρνη», λήμμα *κοκότα*: «γυναίκα ελευθερίων ηθών, η πόρνη», λήμμα *τροτέζα*: «γυναίκα του πεζοδρομίου, η πόρνη».

⁷ Κατά τον Πετρούνη (1991: 59) η μειωτική σημασία που ανιχνεύεται στα παράγωγα με το *-αριό* προέρχεται από τη βάση. Διαφωνούμε, γιατί α) υπάρχουν παράγωγα όπου η βάση δεν έχει εγγενώς μειωτική σημασία: *φοιτητής, παπάς* (Ξιούφης 2014: 629), β) στα πρωτογενώς περιληπτικά ουσιαστικά, δηλ. με περιληπτική σημασία και αναφορά, το επίθημα είναι το στοιχείο που συμβάλλει καθοριστικά στη μειωτική σημασία των επιθηματοποιημένων ουσιαστικών (Ευθυμίου 1999· Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2013: 36). Η μειωτική σημασία οφείλεται στην απώλεια της οντολογικής ατομικότητας των [+ανθρώπινων] μελών που απαρτίζουν τα σύνολα αυτά: *-αριό* (*φοιτηταριό, παπαδαριό*), *-μάνι* (*γυναικομάνι, παιδομάνι*) (βλ. και Τριανταφυλλίδης 1978 [1941], § 290).

3. ΕΥΦΗΜΙΣΜΟΙ, ΔΥΣΦΗΜΙΣΜΟΙ, ΟΡΘΟΦΗΜΙΣΜΟΙ

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, οι λέξεις που μας απασχόλησαν ανήκουν στο άσεμνο λεξιλόγιο, στις λέξεις-ταμπού, δηλ. σε «συναισθηματικά διεγερτικά λεξήματα με ισχυρά συν(υπο)δηλωτική (connotative) σημασία, γεγονός που ερμηνεύει και την ευκολότερη εντύπωσή τους στη μνήμη [...] και ανάκλησή τους από τον/την ομιλητή/-τρια [...] σε σχέση με τις μη διεγερτικές συναισθηματικές λέξεις» (Καμηλάκη κ.ά. 2015: 7–8). Η ένταση και η προσβλητικότητα που εκφράζουν ποικίλλει ανάλογα με το άμεσο γλωσσικό περιβάλλον και την κατάσταση επικοινωνίας, έτσι ώστε είναι προτιμότερο ο βαθμός αποδεκτότητάς τους να καταγράφεται σε ένα συνεχές (Καμηλάκη κ.ά. 2015: 31· Χριστοπούλου 2016: 373). Στην προσπάθεια να ζευγαρώσουμε το συνεχές του χαρακτηριστικού [±λόγιο] με το συνεχές αποδεκτότητας των λέξεων-ταμπού, καταλήξαμε στο ακόλουθο σχήμα:

+τυπικό	νόρμα	-τυπικό
-----λόγια ζώνη-----	-----μη λόγια ζώνη-----	

Πίνακας 1: Ευρυζωνικό συνεχές λογιότητας
(Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2019: 26)

<----->				
ορθοφημισμοί	ευφημισμοί	δυσφημιστικοί ευφημισμοί	ευφημιστικοί δυσφημισμοί	δυσφημισμοί
γενετήσια πράξη > πόρνη	συνεύρεση > ιερόδουλη	πήδημα > τα κορίτσια	μαμησάκι > παστρικιά	γαμήσι > πουτάνα

Πίνακας 2: Συνεχές αποδεκτότητας των λέξεων-ταμπού
(Καμηλάκη κ.ά. 2015: 31)

Η σεξουαλικότητα αποτελεί προσφιλές πεδίο εφαρμογής της πολιτικής ορθότητας, η οποία διαστρεβλώνοντας τη δυσάρεστη κοινωνική πραγματικότητα προσπαθεί να την εξωραΐσει μέσω του εξαρχαϊσμού, δηλ. με τη χρήση στοιχείων της λόγιας ζώνης κατά την κατασκευή των ευφημισμών και ορθοφημισμών, λ.χ. για τη μετονομασία επαγγέλματος χαμηλού κύρους που δηλώνεται με κοινωνικά «στιγματισμένη» γλωσσική ποικιλία (McMahon 2005: 260· Καμηλάκη κ.ά. 2015: 299). Π.χ. σήμερα οι πόρνες, παρόλο που δεν έχουν αφιερωθεί σε κάποιο ιερό ναό, αποκαλούνται *ιερόδουλες*. Πιο συγκεκριμένα, οι ορθοφημισμοί, συχνά ιατρικοί όροι, κατασκευάζονται αντλώντας στοιχεία από τη [+λόγια] ζώνη: *πόρνη*, *πορνείο*. Ειδικότερα η αποστασιοποίηση κατά την πράξη της ονοματοθεσίας που

εξασφαλίζουν οι ορθοφημισμοί οφείλεται στην καθαρεύουσα (Καμηλάκη κ.ά. 2015: 22), και επίσης, συμπληρώνουμε, στη μη διαφανή σημασία που έχουν τα επιλεγόμενα λεξικά μορφήματα, που απαιτούν από τον ομιλητή διαχρονικές γνώσεις για τα στοιχεία της λόγιας ζώνης: ΑΕ *πόρνη* < ρ. *πέρνημι* 'πουλώ' (βλ. και McMahon 2005: 260) καθώς και στο γόητρο που αποπνέει η ΑΕ. Οι ευφημισμοί κατασκευάζονται αντλώντας στοιχεία από τη [+λόγια] ζώνη με έμφαση στην περιοχή της νόρμας: *οίκος ανοχής*. Αντίθετα οι δυσφημισμοί από τη [-λόγια] ζώνη, που περιλαμβάνει πολλές κοινωνιολέκτους (γλώσσα των νέων, του στρατού, των ομοφυλοφίλων, των φυλακισμένων κτλ.): *πουτάνα, μπουρδέλο* (Καμηλάκη κ.ά. 2015: 110).

4. ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΑΡΜΟΝΙΑ

Οι προηγούμενοι συσχετισμοί του χαρακτηριστικού [±λόγιο] με φαινόμενα και χαρακτηριστικά της ΝΕ καθώς και με τα κειμενικά είδη έχουν ως στόχο να προτείνουν την έννοια της πραγματολογικής αρμονίας κατά τη χρήση (πραγματολογικά) του λεξιλογικού συστήματος ως το κλειδί που ερμηνεύει τις λεξικές επιλογές των ομιλητών.

Η έννοια της αρμονίας δεν είναι εντελώς νέα στη γλωσσολογία. Είναι γνωστή η φωνηεντική αρμονία στην τουρκική. Επίσης στη μορφολογία εμφανίζονται συνθήκες αρμονίας στη δόμηση λέξεων όπου τα λόγια στοιχεία συνδυάζονται με λόγια (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2004). Ίσως και σε διαχρονικό επίπεδο η ανάγκη για συμμετρία αλλάζει τα φωνομορφολογικά συστήματα, όπως και στην ελληνική, λ.χ. εξέλιξη φωνολογικού συστήματος, ονοματικού και ρηματικού συστήματος.

Έχει προταθεί ότι η αρμονία δεν αφορά μόνο λεξικές μονάδες με συνταγματική εγγύτητα, αλλά διαχέεται σε όλη την περίοδο, την παράγραφο, σε όλο το κείμενο (για μια ανασκόπηση βλ. Stewart, 2010: 50 κ.εξ.). Η Levandowska (1996: 175) επισημαίνει ότι οι λέξεις επιλέγονται αμοιβαία, δηλ. ότι ο ομιλητής επιλέγει λέξεις από τον ίδιο εννοιολογικό τομέα με παρόμοια σημασιολογική προσωδία, πράγμα που διατηρεί τη συνεκτικότητα (coherence) του λόγου. Η ίδια αναφέρει τον όρο σημασιολογική αρμονία ως συνώνυμο του όρου σημασιολογική προσωδία, τον οποίο στη συνέχεια εγκαταλείπει υπέρ του τελευταίου. Παρόμοια ο Φλώρος (2021) και ο Partington (1998) αναφέρονται σε μορφολογική-σημασιολογική αρμονία. Επίσης ο Partington (1998: 66) υποστηρίζει ότι η σημασιολογική προσωδία δεν περικλείεται μόνο μέσα σε μία λέξη αλλά εκφράζεται μέσω της λέξης σε συνδυασμό με τα στοιχεία του γλωσσικού περιβάλλοντος, π.χ. το *διαπράττω* με την αρνητική προσωδία συνεμφανίζεται με λέξεις όπως *έγκλημα, σφάλμα* κτλ. Επίσης υποστηρίχτηκε ότι η βασική λέξη εμποτίζεται από το γλωσσικό περιβάλλον της (Stewart 2010: 114).

Στα μαθηματικά η αρμονία βασίζεται στις αναλογίες και προϋποθέτει τη συμμετρία. Όταν υπάρχει συμμετρία, υπάρχει αρμονία, που συνδέεται με κανόνες, που έχουν ως αποτέλεσμα τη συμμετρία. Η συμμετρία είναι αριθμοί, αναλογίες και κανόνες, μια αναλογική σχέση των μερών μεταξύ τους και με το σύνολο. Στην αρμονία η μονάδα συνταιριάζεται με το όλον, δηλ. με το καθένα από τα στοιχεία που απαρτίζουν το όλον. Άλλωστε στην ΑΕ ο όρος *λόγος* στα μαθηματικά σημαίνει 'αναλογία'. Στην αρχιτεκτονική η αρμονία αναφέρεται στις αναλογίες και στην ποιότητα κατασκευής. Στη μουσική η αρμονία σχετίζεται με τη συγγραφή/παραγωγή μελωδίας που βασίζεται πάνω σε συγκεκριμένους κανόνες. Μία συγχορδία δεν μπορεί να ακολουθηθεί από οποιαδήποτε συγχορδία. Επίσης μία ακολουθία συγχορδιών δεν είναι ποτέ τυχαία αλλά βασισμένη πάνω στους προαναφερθέντες κανόνες. Τέλος στο λεξιλόγιο των χρωμάτων γίνεται λόγος για την αρμονία των χρωμάτων, το συνταίριασμα με τα χρώματα και τις αποχρώσεις.

Σε σχέση με τη χρήση του όρου *αρμονία* στη διεθνή έρευνα στη γλωσσολογία διαφοροποιούμαστε ως προς τρία σημεία:

(α) Σε αντίθεση με την έρευνα για τη σημασιολογική προσωδία που στηρίζει τα συμπεράσματά της στην αντιπαράθεση ευχάριστο/θετικό - δυσάρεστο/αρνητικό, εμείς εστιάζουμε σε χώρο αποκλειστικά αρνητικό από θεματική άποψη, αφού πρόκειται για απαξιωμένη και στιγματισμένη κοινωνική κατηγορία, για να αναδειχθεί εναργέστερα η έννοια της αρμονίας.

(β) Η υπάρχουσα βιβλιογραφία αναφέρεται σε σημασιολογική αρμονία, λ.χ. Levandowska (1996), Partington (1998), ή μορφολογική-σημασιολογική. Λ.χ. στον χώρο της μετάφρασης όρων, για να αποφευχθεί η μεθοδολογική αυθαιρεσία, ο Φλώρος (2021: 64) αναφέρεται σε «ορολογική αρμονία» μέσα σε ένα σύστημα εννοιών, που προσφέρει όχι μόνο η εφαρμογή του αναλογικού κανόνα (Βαλεοντής 1997), αλλά και η επέκτασή του στο σύστημα κατασκευής όρων του εννοιολογικού συστήματος της γλώσσας-στόχου. Η προτεινόμενη αρμονία στηρίζεται σε σημασιολογικά και μορφολογικά κριτήρια.

Αντίθετα εμείς αναφερόμαστε στην πραγματολογική αρμονία, αφού το χαρακτηριστικό [±λόγιο] αποτελεί πραγματολογικό χαρακτηριστικό. Συναφές με αυτό είναι και το ζήτημα που τίθεται αναφορικά με το αν η σημασιολογική προσωδία αφορά την κύρια ή όχι σημασία (Stewart 2010: 54–55). Θεωρούμε ότι ίσως δεν έχει νόημα να τίθεται το θέμα αυτό στο επίπεδο χρήσης του συστήματος, γιατί για τη χρήση της λέξης απαιτείται όχι μόνο η αναφορική σημασία αλλά και οι συνυποδηλώσεις, δηλ. τα είδη σημασίας είναι αξεχώριστα κατά τη χρήση.

(γ) Ως προς τη διάχυση υποστηρίζεται ότι η σημασιολογική αρμονία διαχέεται σε όλη την περίοδο, την παράγραφο, σε όλο το κείμενο, και ότι η βασική λέξη εμποτίζεται από τα συμφραζόμενά της. Αντίθετα εμείς υποστηρίζουμε ότι η πραγματολογική αρμονία εκκινεί από το μικροεπίπεδο, δηλ. από τη λέξη που μέσα στο κείμενο έχει βαρύνουσα σημασία, η οποία επιβάλλει στα συμφραζόμενά της εναρμόνιση ως προς το χαρακτηριστικό που φέρει η ίδια

στο συνεχές του χαρακτηριστικού [±λόγιο], δηλ. διαχέει το πραγματολογικό χαρακτηριστικό της στο μακροεπίπεδο, δηλ. στο γλωσσικό περιβάλλον της και έλκει από το νοητικό λεξικό τις κατάλληλες συμφράσεις για ένα συνεκτικό κείμενο. Η κίνηση αυτή διασφαλίζει αφενός τη συνεκτικότητα του λόγου και αφετέρου την προβλεψιμότητα στην επιλογή των συμφραζομένων ως προς το χρηστικό επίπεδο.

Κατά την άποψή μας στη γλώσσα οι αρμονικές σχέσεις ανάμεσα στη μονάδα και στο όλον αναπτύσσονται σε δύο επίπεδα μέσα στην ίδια ζώνη λογιότητας: Στο μικροεπίπεδο η μονάδα είναι το λεξικό μόρφημα για μια απλή λέξη, η κεφαλή για μια σύνθετη λέξη και το επιθήμα για μια επιθηματοποιημένη λέξη, ενώ το όλον είναι η λέξη (απλή ή κατασκευασμένη). Στο μακροεπίπεδο η μονάδα είναι η λέξη και το όλον είναι το κείμενο. Αρμονία είναι το αποτέλεσμα της ευτυχούς συνύπαρξης των στοιχείων που συναπαρτίζουν μια λέξη για το μικροεπίπεδο και ένα κείμενο για το μακροεπίπεδο. Η απουσία αρμονίας είτε οφείλεται σε ειρωνική, χιουμοριστική χρήση στο πλαίσιο πρόκλησης λεκτικού χιούμορ είτε οδηγεί σε γλωσσικούς Κενταύρους,⁸ δηλ. σε έναν παράταιρο, δυσαρμονικό συνδυασμό.

Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να κάνουμε προβλέψεις:

(α) στο μικροεπίπεδο, λ.χ. όσον αφορά τα επιθήματα των λέξεων τις ίδιες μορφολογικής οικογένειας στη

[-λόγια] ζώνη: *πουτάνα* → *πουτανάκι*, *πουτανίτσα*, *πουτανί* ‘πουτανάκι’ / *πουτανάρα*, *πούτανος*, αλλά και *πουτανίδιο* με δόση ειρωνείας, *πουτανιάρης*, *πουτανάκας*, *πουτανέ*, *πουτανί* ‘απόχρωση’, *πουτανιά*, *πουτανίστικος*

[+λόγια] ζώνη: *πόρνη* → *πορνίδιο* / ?*πορνάκι* / **πορνίτσα* / ?*πορνάρα*, **πορνιάρης*, **πορνέ*, **πορνί*, **πορνιά*, **πορνίστικος*. *ιερόδουλος* → **ιεροδουλάκι* / **ιεροδουλίτσα* / **ιεροδουλάρα*, **ιεροδουλιάρης*, **ιεροδουλέ*, **ιεροδουλί*, **ιεροδουλιά*, **ιεροδουλίστικος*.

(β) στο μακροεπίπεδο, όσον αφορά το γλωσσικό περιβάλλον τους, δηλ. τις συνεμφανίσεις με άλλες λέξεις:

[-λόγια] ζώνη: *πουτάνα* ως συμπλήρωμα των ρημάτων *γαμάω*, *ξεφτιλίζω*, *πηδάω*, *λυσσάω*, *βρίζω*, ως υποκ. του ρ. *γουστάρω*, με τροποποιητή ουσιαστικό *μπάλα*, *ζωή*, *πολυτελείας*, ως τροποποιητής σε γενική των ουσιαστικών *μουνί*, *στόμα*, *γιος*, και με συμπλεκτική σχέση με τα ουσ. *καριόλα*, *τσούλα*, *νταβατζής*, *μπουρδέλο*.

[+λόγια] ζώνη: *πόρνη* ως συμπλήρωμα των ρημάτων *συγχωρώ*, *εκδίδω*, ως υποκ. του ρ. *μετανοώ*, με τροποποιητή τα ουσιαστικά *μπάλα*, *ζωή*, *πολυτελείας* αλλά και *Βαθυλώνας*, *Ευαγγέλιο*, *οίκος*, *ναός*, ως τροποποιητής σε γενική των ουσιαστικών *μετάνοια*, *λιθοβολισμός*, *μεταστροφή*, και με συμπλεκτική σχέση με τα ουσ. *τελώνης*, *προαγωγός*, *εταίρα*, *ιερόδουλη*, *ιέρεια*, *μοιχαλίδα*.

⁸ Επιτυχής χιουμοριστικός όρος που επινόησε ο ιστορικός Πέτρος Παπακαλός για να περιγραφούν μεταφραστικά αδιέξοδα όπως *άρση πατεντών* (facebook).

Διαπιστώνουμε δηλ. ότι είτε στο μικροεπίπεδο είτε στο μακροεπίπεδο στοιχεία που ανήκουν κυρίως στη [-λόγια] ζώνη δεν συνεμφανίζονται γενικά με στοιχεία της [+λόγιας] ζώνης, δηλ. εμφανίζονται ως αμοιβαία αποκλειόμενα. Ωστόσο, σε περίπτωση που συμβεί αυτό είτε η συχνότητα εμφάνισης είναι εξαιρετικά χαμηλή (πορνάκι, πορνάρα άπαξ) είτε προσφέρεται στον ομιλητή ως επιλογή λόγω της ευρυζωνικής επικαλυπτικής κατανομής στην περιοχή της νόρμας: *πουτάνα/ πόρνη* με τροποποιητές τα ουσιαστικά *μπάλα, ζωή, πολυτελείας*. Πρόκειται, θα λέγαμε, για πιθανοτικούς κανόνες και όχι απόλυτους.

Συμπερασματικά, απαντώντας στα ερευνητικά μας ερωτήματα διαπιστώσαμε ότι:

1. Υπάρχουν γλωσσικά φαινόμενα και χαρακτηριστικά (εξωτερικός δανεισμός, αφαίρεση, μετάθεση συλλαβών, διαποικιλιακή συνωνυμία, φωνολογικά χαρακτηριστικά) που συνδέονται με το χαρακτηριστικό [±λόγιο].

2. Το [+λόγιο] συνδέεται με διαφορετική κατανομή των πολυλεκτικών συνθέτων, των προθημάτων, επιθημάτων και λεξικών μορφημάτων καθώς και διαφορετική κατανομή στα κειμενικά είδη.

3. Όταν επιλέγονται στοιχεία που ανήκουν στην ίδια ζώνη λογιότητας, επιτυγχάνεται πραγματολογική αρμονία. Συνεπώς ο σεβασμός εκ μέρους του ομιλητή της πραγματολογικής αρμονίας οδηγεί σε λόγο κατάλληλο για τη συγκεκριμένη κάθε φορά περίπτωση επικοινωνίας και για τον λόγο αυτό είναι επιτακτική ανάγκη οι κανόνες της πραγματολογικής αρμονίας να διδάσκονται στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ΝΕ ως πρώτης, και ιδίως ως δεύτερης/ξένης γλώσσας ή γλώσσας πολιτισμικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με τη χρήση ΗΣΚ, τα οποία μπορούν να υποστηρίξουν αποτελεσματικά την πραγματολογική γλωσσική ανάπτυξη των εκπαιδευομένων (Romero-Trillo 2018).

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσω της μελέτης του ζεύγους *πόρνη* - *πουτάνα* αναδεικνύεται, θεωρούμε, με ανάγλυφο τρόπο η έννοια της πραγματολογικής αρμονίας, η οποία προκύπτει όταν σε ένα κείμενο τα γλωσσικά στοιχεία επιλέγονται από την ίδια ζώνη λογιότητας. Για έναν συνεκτικό λόγο και κατάλληλο σε σχέση με την περίπτωση επικοινωνίας, ανάλογα με την περίπτωση ([+λόγιο] ή [-λόγιο]), εφαρμόζονται τα γλωσσικά φαινόμενα, επιλέγονται τα χαρακτηριστικά της ΝΕ που συνδέονται με το χαρακτηριστικό [±λόγιο] και πραγματώνεται ιδιαίτερη κατανομή των στοιχείων.

Η πραγματολογική αρμονία είναι το αποτέλεσμα της αρμονικής ως προς την κλίμακα λογιότητας συνύπαρξης των στοιχείων που συναπαρτίζουν μια λέξη για το μικροεπίπεδο και ένα κείμενο για το μακροεπίπεδο, η οποία επιτρέπει την προβλεψιμότητα στην επιλογή των στοιχείων του γλωσσικού περιβάλλοντος ως προς το χρηστικό επίπεδο. Για τον λόγο αυτό κρίνεται επιτακτική η ανάγκη

οι κανόνες της πραγματολογικής αρμονίας να διδάσκονται στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ΝΕ ως πρώτης, δεύτερης/ξένης γλώσσας ή γλώσσας πολιτισμικής κληρονομιάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1994: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, *Νεολογικός δανεισμός-Άμεσα δάνεια από τη γαλλική και την αγγλοαμερικανική-Μορφολογική ανάλυση*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2000: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Το επίθημα -(ι)άρης στη νέα ελληνική. *ΜΕΓ*, 20, 65–74.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2002: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, *Αντίστροφο λεξικό της νέας ελληνικής (ΑΛΝΕ)*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2004: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. Φλιάτουρας, Η διάκριση λόγιο και λαϊκό στη νέα ελληνική. Στα *Πρακτικά του 6^{ου} Διεθνούς συνεδρίου ελληνικής γλωσσολογίας (ICGL6)* (σσ. 110–120). Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2013: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, -ωμα: ένα προβληματικό τέρμα στη νέα ελληνική. Στο *Ελληνική γλώσσα και ορολογία Ανακοινώσεις 9^{ου} συνεδρίου ΕΛΕΤΟ* (σσ. 29–40). Αθήνα [Online], [<http://www.eleto.gr/gr/papers.htm#9thPapers>].
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2017: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Τα επαγγελματικά ουσιαστικά: ονομασιοκεντρική και σημασιοκεντρική προσέγγιση. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 37, 69–82.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2019: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. Φλιάτουρας, Το λόγιο επίπεδο της σύγχρονης Νέας Ελληνικής: Συγχρονικές και διαχρονικές τάσεις. Στο Α. Φλιάτουρας & Ά. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (επιμ.), *Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν...Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική: Θεωρία, ιστορία, εφαρμογή* (σσ. 15–56). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2019: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Διαφατικοί κειμενικοί δείκτες και Λεξικογραφία. Στο *Λέξεις, Τιμητικός τόμος για τη Χριστίνα Μπασέα-Μπεζαντάκου* (σσ. 19–40). Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Καρδαμίτσα.
- Anastassiadis-Syméonidis 2010: Α. Anastassiadis-Syméonidis. Pourquoi une langue emprunte-t-elle des suffixes? L'exemple du grec et du latin. *META*, 55(1) Mélanges en hommage à André Clas, 147–157.

- Anastassiadis-Symeonidis 2016: A. Anastassiadis-Symeonidis. Suffixation and the expression of time and space in modern Greek. *Lingue e Linguaggio*, XV(1), 59–84.
- Agha 2007: A. Agha, *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Βαλεοντής 1997: Κ. Βαλεοντής, Ο «Αναλογικός Κανόνας» στην υπηρεσία της σύγχρονης Ελληνικής Ορολογίας. Στο Β.Α. Φιλόπουλος & Τ. Αναγνωστοπούλου (επιμ.) *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 1^{ου} συνεδρίου ΕΛΕΤΟ* (σσ. 33–52). Αθήνα.
- Ευθυμίου 1999: Α. Ευθυμίου, Περιληπτική σημασία/αναφορά στα επιθηματοποιημένα ουσιαστικά της Νέας Ελληνικής. Στο *Ελληνική γλωσσολογία–Πρακτικά του Γ' διεθνούς γλωσσολογικού συνεδρίου για την ελληνική γλώσσα* (σσ. 333–340). Αθήνα.
- Efthymiou 1999: A. Efthymiou, *Le suffix -ιά en grec moderne : La manifestation d'un degré maximal d'anthropocentricité* [Thèse de doctorat]. Saarbrücken: Éditions Universitaires Européennes.
- Gadet 2003: F. Gadet, *La variation sociale en français*. Paris: Ophrys.
- Καμηλάκη κ.ά. 2015: Μ. Καμηλάκη, Γ. Κατσούδα, Μ. Βραχιονίδου, «Πιπέρι στο στόμα!» Όψεις των λέξεων-ταμπού στη Νέα Ελληνική. Αθήνα: Καλλιγράφος.
- Κάτος 2016: Γ. Κάτος, *Λεξικό της λαϊκής και της περιθωριακής μας γλώσσας*. ΚΕΓ [Online], [georgakas.lit.auth.gr/dictionaries/index.php].
- Κυρανούδης 2001: Π. Κυρανούδης, *Μορφολογία των τουρκικών δανείων της ελληνικής*. [Διδακτορική Διατριβή] ΑΠΘ, 2009. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Kilgarrieff et al. 2014: A. Kilgarrieff, V. Baisa, J. Bušta, M. Jakubíček, V. Kovář, J. Michelfeit, P. Rychlý, V. Suchomel, The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography*, 1, 7–36 [Online], [http://www.sketchengine.eu].
- ΛΚΝ 1998. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Online], [http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html].
- ΛΝΕΓ 2002: Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας* (Β' εκδ.). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Lewandowska-Tomaszczyk 1996: B. Lewandowska-Tomaszczyk, Cross-linguistic and language-specific aspects of semantic prosody. *Language Sciences*, 18, 153–178.
- Litsos 2021: A. Litsos, The suffix -ίδι(ο). In *Proceedings ICGL14* (σσ. 696–703).
- Μανουηλίδου 2001: Χρ. Μανουηλίδου, Το επίθημα {-dzis}: Μια πρώτη ψυχολογολογική προσέγγιση. *ΜΕΓ*, 21, 414–425.
- Μηνάς 1978: Κ. Μηνάς, *Η μορφολογία της μεγεθύνσεως στην ελληνική γλώσσα*. Ιωάννινα: Δωδώνη.

- McMahon 1994: A. McMahon, *Understanding language change*. Cambridge: Cambridge University Press. *Οι παραπομπές στην ελληνική μετάφραση*
2005. Ιστορική γλωσσολογία. Η θεωρία της γλωσσικής μεταβολής. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ξιούφης 2014: Θ. Ξιούφης, Το επίθημα -αριό στη νέα ελληνική. *ΜΕΓ*, 34, 620–631.
- Παναρέτου 2006: Ε. Παναρέτου, Παρατηρήσεις στις λόγιες και λαϊκές λέξεις της Ελληνικής. Στο Ι. Κ. Προμπονάς & Π. Βαλαβάνης (εκδ.) *Ευεργεσία. Τόμος χαριστήριος στον Π. Ι. Κοντό, Παρουσία, ΙΖ-ΙΗ*(τ. Α΄) (σσ. 145–151). Αθήνα: ΕΚΠΑ.
- Πετρόπουλος 1971: Η. Πετρόπουλος, *Καλιαρντά*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Πετρούνιας 1991: Ε. Πετρούνιας, Νεοελληνικό επίθημα -αρία από τα βενετσιάνικα και συγγενικά. Πολλαπλές πηγές δανεισμού και αναδανεισμός. *ΜΕΓ*, 11, 53–69.
- Partington 1998: A. Partington, *Patterns and Meanings: Using corpora for English language Research and Teaching*. Amsterdam: J. Benjamins.
- Romero-Trillo 2018: J. Romero-Trillo, Corpus Pragmatics and Second Language Pragmatics: A Mutualistic Entente in Theory and Practice. *Corpus Pragmatics*, 2, 113–127 [Online], [<https://doi.org/10.1007/s41701-018-0031-5>].
- Σαββίδου 2012: Π. Σαββίδου, Το επίθημα -ίστικ(ος) στη νέα ελληνική: ανάλυση με τη χρήση ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων. *ΜΕΓ*, 32, 416–427.
- Σταυριανάκη 2001: Αικ. Σταυριανάκη, Κατασκευασμένες λέξεις σε -άκι: είναι δυνατή μια ενιαία ανάλυση; *ΜΕΓ*, 22, 605–615.
- Stewart 2010: D. Stewart, *Semantic Prosody – A Critical Evaluation*. New York: Routledge.
- Τριανταφυλλίδης 1978 [1941]: Μ. Τριανταφυλλίδης, *Νεοελληνική γραμματική (της Δημοτικής)*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη).
- Τριανταφυλλίδης 1963 [1953]: Μ. Τριανταφυλλίδης, Ελληνικές συνθηματικές γλώσσες. *Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Τ. 2^{ος} Ερευνητικά Β΄* (σσ. 299–320). Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη).
- Φλιάτουρας 2018: Α. Φλιάτουρας, *Η μορφολογική αλλαγή στην ελληνική γλώσσα – Μια σύγχρονη και συνοπτική παρουσίαση*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Φλώρος 2021: Γ. Φλώρος, Ο αναλογικός κανόνας στη δευτερογενή δημιουργία όρων: Μια πρόταση εννοιολογικής επέκτασης. *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 13^{ου} συνεδρίου ΕΛΕΤΟ* (σσ. 60–69). Αθήνα.
- ΧΛΝΕΓ 2014: Χ. Χαραλαμπίδης (συντ. & επιμ.), *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών & Εθνικό Τυπογραφείο.
- Χριστοπούλου 2016: Κ. Χριστοπούλου, *Μια λεξικολογική προσέγγιση στο περιθωριακό λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής* [Διδακτορική Διατριβή]. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών [Online], [<http://hdl.handle.net/10889/10328>].

Anna Anastasiadi-Symeonidi
Aristotle University of Thessaloniki
Department of Philology

PRAGMATIC HARMONY
AND THE FEATURE [±LEARNED] IN MODERN GREEK

Summary

We are examining intervariation synonymy, i.e. pairs of words with the same referential meaning, which however differ in the [±learned] pragmatic feature. We aim to propose the concept of pragmatic harmony while using the lexical system as a key that interprets the lexical choices of the speakers. The [±learned] feature is associated with linguistic facts and features as well as a different distribution of multi-word compounds, prefixes, suffixes, lexical morphemes and genres. When pragmatic harmony is observed by the speaker this results to a discourse suitable for the specific communicative occasion.

Keywords: Onomasiological approach, Borrowing, Lexical units distribution, Intervariation synonymy, Productivity